

KONSTRUKCIJE PAMĆENJA

Međunarodna konferencija

CONSTRUCTIONS OF MEMORY

International Conference

Kino Europa, Dvorana Müller, 10. i 11. studeni 2015.

ORGANIZACIJA:

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb

Akademija likovnih umjetnosti, Zagreb

Cinema Europe, Müller Hall, 10th and 11th of November 2015

ORGANISATION:

Institute of Art History, Zagreb

Academy of Fine Arts, Zagreb

PROGRAM KONFERENCIJE / UTORAK, 10. 11.

09:15

OTVARANJE

09:30 – 10:15

MARIKA KUŽMIČ: Nevidljiva priča. Poljska video umjetnost (1973. –1979.)

10:15 – 11:00

SANDRO ĐUKIĆ: Očuvanje duhovnog svijeta: značenje, sustav i strategija digitalnog arhiva

11:00 – 11:45

ANNA RÅDSTRÖM: Obzori sjećanja i sadašnjost u djelima Trana Luonga, Nguyen Trinh Thi i Nguyena The Sona

11:45 – 12:30

KATARZYNA KOSMALA: Konstrukcija sjećanja, prihvaćanje političkog: Nomadski putovi europske kulturne produkcije (video izlaganje)

Diskusija

13:00 – 14:00 Pauza

14:00 – 14:45

JELENA TODOROVIĆ: Povijesni apsolut – stvaranje novog vremena, nove prošlosti i identiteta u Državnoj umjetničkoj kolekciji Dvorskog kompleksa u Beogradu

14:45 – 15:30

MRĐAN BAJIĆ: 7 ½ glupih projekata – slojevi memorije

15:30 – 16:15

NICOLE HEWITT: Ova se žena zove Jasna – skica za povijesni roman u filmskom obliku (performativno izlaganje)

Diskusija

CONFERENCE SCHEDULE / TUESDAY, 10TH

09:15

OPENING

09:30 – 10:15

MARIKA KUŹMICZ: Invisible Story. Polish Video Art (1973-1979)

10:15 – 11:00

SANDRO ĐUKIĆ: Preserving the Spiritual World: Meaning, System and Strategy of the Digital Archive

11:00 – 11:45

ANNA RÅDSTRÖM: Memoryscapes and Present Times in the Art of Tran Luong, Nguyen Trinh Thi and Nguyen The Son

11:45 – 12:30

KATARZYNA KOSMALA: Constructing Memory, Accepting the Political: Nomadic Routes in Cultural Production Across Europe (video lecture)

Discussion

13:00 – 14:00 **Break**

14:00 – 14:45

JELENA TODORVIĆ: The Absolute of History – The Creation of the New Time, New Past and Identity in the State Art Collection in Belgrade

14:45 – 15:30

MRĐAN BAJIĆ: 7 ½ STUPID PROJECTS – Layers of Memory

15:30 – 16:15

NICOLE HEWITT: This Woman is Called Jasna – a Sketch for a Historical Novel in Cinematic Form (performative lecture)

Discussion

PROGRAM KONFERENCIJE / SRIJEDA, 11. 11.

09:30 – 10:15

ANDREA LEŠIĆ- THOMAS: Fotograf kao kustos nestajućih svjetova:
Milomir Kovačević Strašni i fotografija kao sjećanje
u procesu stvaranja

10:15 – 11:00

CHRISTIAN MAYER: Palača sjećanja

11:00 – 11:45

SELMA BANICH: Obični radovi: Praksa svakodnevnog života

11:45 – 12:30

MARTINA CORGNATI: Umjetnička praksa „fotomontaže“ kao
„konstrukcija“ sjećanja - primjeri Ketty La Rocce, Lucije Marcucci i
Agnese Purgatorio (*live streaming* izlaganje)

Diskusija

13:00 – 14:00 **Pauza**

14:00 – 14:45

PHILIPPE THERRIER-HERMANN: Marokanska fotografija od nezavisnosti
do digitalne fotografije

14:45 – 15:30

BOŽENA CZUBAK: Povijest ispričana na drugi način

15:30 – 16:00

LUC LÉVY: *Le Mémorial de la Shoah*: budućnost naslijeđenog sjećanja iz
osobne perspektive

Diskusija

CONFERENCE SCHEDULE / WEDNESDAY, 11TH

09:30 – 10:15

ANDREA LEŠIĆ-THOMAS: Photographer as the Curator of Vanishing Worlds: Milomir Kovačević Strašni and Photography as Memory in the Making

10:15 – 11:00

CHRISTIAN MAYER: Memory Palace

11:00 – 11:45

SELMA BANICH: Ordinary Works: The Practice of Everyday Life

11:45 – 12:30

MARTINA CORGNATI: Artistic Practice of “Photomontage” as a “Construction” of Memory - Case Studies of Ketty La Rocca, Lucia Marcucci and Agnese Purgatorio (live streaming lecture)

Discussion

13:00 – 14:00 **Break**

14:00 – 14:45

PHILIPPE THERRIER-HERMANN: Moroccan Photography from the Independence to Digital Photography

14:45 – 15:30

BOŽENA CZUBAK: History Differently Told

15:30 – 16:00

LUC LÉVY: *Le Mémorial de la Shoah*: The Future of the Legacy of Remembrance, a Personal Point of View

Discussion

Uvod

Drugu godinu za redom Institut za povijest umjetnosti i Akademija likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu u sklopu istraživačkog projekta *Postmedijske i izvaninstitucionalne umjetničke prakse od 1960-ih do danas*, organiziraju međunarodnu konferenciju. Projekt je zamišljen kao platforma znanja, a provodi se kroz suradnju i dijalog stručnjaka koji djeluju u različitim institucijama istražujući i predstavljajući značajne postmedijske umjetničke fenomene s fokusom na Srednjoj i Jugoistočnoj Europi, te na širem području Mediterana.

Budući da sama konferencija ima edukacijski karakter, ciljana publika su mladi znanstvenici i umjetnici, odnosno studenti i studentice umjetničkih akademija i humanističkih studija. Održat će se, kao i prošle godine, u dvorani Müller Kina Europa, u utorak 10. i srijedu 11. studenog, a ovogodišnja tema naslovljena je *Konstrukcije pamćenja (Constructions of Memory)*.

Imajući u vidu da je sam pojam povijesti postao nezaobilazan predmet interesa različitih suvremenih intermedijskih umjetničkih praksi, te da je naše razumijevanje povijesti neodvojivo od procesa konstrukcije pamćenja, konferencija će problematizirati kompleksne odnose između pojmova slike, medija, tijela, pamćenja, sjećanja, arhiva, vremena, jezika i imaginacije. Cilj joj je predstaviti različita interdisciplinarna istraživanja usredotočena na presjecišta eksperimentalnih i kritičkih umjetničkih praksi s istraživanjima s područja humanističkih znanosti i suvremenih političkih teorija. U radu konferencije sudjeluje četrnaest međunarodno renomiranih izlagača koji će održati predavanja, performativna predavanja i prezentacije vlastitih umjetničkih radova.

Introduction

For the second year in succession, the Institute of Art History and the Academy of Fine Arts in Zagreb organize an international conference within the project *Postmedia and non-institutional art practices from the 60s onwards*. The project is conceived as a platform of knowledge, and is implemented through collaboration and dialogue between professionals working in various institutions and who research and explore the significant postmedia art phenomena, with a focus on Central and Eastern Europe and the wider Mediterranean region.

Since the conference is educational in character, the target audiences are young scientists and artists or students of art academies and humanities. It is going to be held – same as the last year – in the Müller Hall at the Cinema Europe, on Tuesday the 10th and Wednesday the 11th of November, under the title *Constructions of Memory*.

Considering that the very concept of history has become an unavoidable subject of interest of different contemporary intermedia art practices, and that our understanding of history is inseparable from the processes of constructing memory, the conference will question the complex relationships between the concepts of image, media, body, memory, remembrance, archive, time, language and imagination. The goal of the conference is to present different interdisciplinary research focusing on the intersections of experimental and critical art practices with research in the field of humanities and contemporary political theories. Participants on the conference are fourteen internationally renowned professionals who will hold lectures, performative lectures and present their own art works.

Marika Kuźmicz

NEVIDLJIVA PRIČA. POLJSKA VIDEOUMJETNOST (1973. – 1979.)

Videoumjetnost javlja se u Poljskoj ranih 70-ih godina. Usprkos nedostupnosti opreme (npr. videokamera) u to vrijeme, video uskoro postaje važan medij kojim se poljski umjetnici koriste na razne načine. Avangardni umjetnici (članovi nezavisnih eksperimentalnih umjetničkih grupa kao što je Warsztat Formy Filmowej i Galeria Sztuki Aktualnej) na temelju svojih iskustava s eksperimentalnim filmom istražuju odnos između stvarnosti (vizualne stvarnosti) i percepcije gledatelja. Koriste se videom kako bi gledateljima ukazali na zamke i manipulacije masovnih medija pa i same stvarnosti. Proučavaju obilježja nacionalne televizije i njezinu ulogu u svakodnevici komunističke zemlje. Samo je nekolicina umjetnika, kao što su Paweł Kwiek i Jolanta Marcolla (prva poljska videoumjetnica), dobila pravo pristupa televizijskom studiju. Ondje su stvorena značajna djela kao što su Kwiekovi *Video A*, *Video C* i *Video P* (1974./1975.) te Marcollin video *Dimension 1-4* (1975.) koji nije sačuvan. Poljska videoumjetnost tog vremena obuhvaća i instalacije Wojciecha Bruszewskia i Andrzeja Różyckija. One su dokaz o intenzitetu preispitivanja prirode ovog medija u području vizualnih umjetnosti u Poljskoj te istraživanja njegovih mogućnosti u komuniciranju apstraktnih ideja ili u komunikaciji općenito. Povijest ranog poljskog videa još uvijek nije dovoljno istražena, no za sada važnim videoradovima možemo pristupiti putem internetskog arhiva Arton Foundationa. Svrha je ovog arhiva predstavljanje značajnih djela i autora na temelju obrađenog sadržaja Arton Foundationa od 2011. godine.

MARIKA KUŹMICZ diplomirala je povijest umjetnosti na Sveučilištu u Varšavi te doktorirala na Institutu za umjetnost Poljske akademije znanosti u Varšavi. Bavi se istraživanjem poljske umjetnosti 70-ih godina. Vodi Arton Foundation u Varšavi, neprofitnu organizaciju za istraživanje i izlaganje poljske umjetnosti 70-ih. Kurirala je brojne izložbe suvremene umjetnosti, uključujući *Konceptualizam. Fotografski medij* (Lodz, Poljska, 2010.), *Konceptualna fotografija u Poljskoj* (Berlin, 2011.), *Stvaranje nemogućeg svjetla* (u suradnji s Florianom Zeyfangom, Varšava, 2015.) te mnoge druge. Koautorica je i suurednica knjiga posvećenih poljskoj umjetnosti 1970-ih. Predaje na Sveučilištu u Varšavi i na Sveučilištu Collegium Civitas (Varšava).

Marika Kuźmicz

INVISIBLE STORY. POLISH VIDEO ART (1973-1979)

Video art in Poland first emerged in the early '70s. Despite the inaccessibility of equipment (i.e. video cameras) at that time, video soon became an important medium, used by Polish artists in diverse ways.

Avant-garde artists (members of independent experimental groups like Workshop of the Film Form and Gallery of Current Art), based on their experience of experimental film, explored the relationship between reality (visual reality) and the perception of the viewers. They used video to make viewers fully aware of the traps and manipulations of mass-media and of reality. They analysed the properties of broadcast television and its role in the everyday reality of a communist country. Only a few of them, like Paweł Kwiek and Jolanta Marcolla (first Polish female video artist) were allowed access to a TV studio. Significant works were made possible because of that, such as Kwiek's "Video A", "Video C" and "Video P" (1974/5) and Marcolla's not preserved works "Dimension 1-4" (1975). Polish video art of that time also includes video installations by Wojciech Bruszewski and Andrzej Różycki, among others. These installations are evidence of the intensive examination on the nature of this medium in the field of visual arts in Poland, as well as of the exploration of its potential in the communication of abstract ideas or communication, in general. The history of early Polish video needs to be further studied, but for now, important video works are made accessible through the Arton Foundation on-line repository. The goal of this archive is to present selected, significant works and artists, based on the content collected by the Arton Foundation since 2011.

MARIKA KUŹMICZ graduated in Art History from the University of Warsaw and holds a PhD from the Institute of Art, Polish Academy of Sciences in Warsaw. She conducts research on Polish art of the '70s. She is the head of the Arton Foundation (Warsaw), a non-profit organization which focuses on researching and exhibiting Polish art of the '70s. She curated numerous contemporary art exhibitions, including "Conceptualism. Photographic Medium" (Lodz, Poland, 2010), "Conceptual Photography Poland" (Berlin, 2011), "Doing the Impossible Light" (in cooperation with Florian Zeyfang, Warsaw, 2015), and many others. She is the co-author and co-editor of books devoted to Polish art of the 1970s. She works as a lecturer at the Warsaw University and the Collegium Civitas (Warsaw).

Sandro Đukić

OČUVANJE DUHOVNOG SVIJETA: ZNAČENJE, SUSTAV I STRATEGIJA DIGITALNOG ARHIVA

Cilj je ove prezentacije upoznavanje stručne publike s nekim dijelovima projekta u nastajanju – Archive Nan Hoover. Nan Hoover jedna je od pionirki videoumjetnosti ranih 1970-ih godina. Također je poznata po svojim svjetlosnim instalacijama, performansima i fotografiji. Osim prikazivanja raznih etapa stvaranja digitalne arhive – od ideje do samog procesa digitalizacije – fokus je ovog izlaganja standardizacija metapodataka i matematika digitalizacije.

Multimedijalni umjetnik **SANDRO ĐUKIĆ** rođen je 1964. u Zagrebu, gdje je 1989. diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti (u klasi prof. Đure Sedera, člana grupe Gorgona). Kao gostujući i redovni student od 1989. do 1993. pohađao je Umjetničku akademiju u Düsseldorfu, najprije u klasi Nam June Paika, a zatim Nan Hoover. Na istoj je ustanovi od 1993. do 1994. pohađao majstorski studij (prof. Nan Hoover). Izlagao je na brojnim samostalnim i grupnim izložbama u Hrvatskoj i inozemstvu. Sudjelovao je kao predavač na nekoliko domaćih i međunarodnih konferencija.

Sandro Đukić

PRESERVING THE SPIRITUAL WORLD: MEANING, SYSTEM AND STRATEGY OF THE DIGITAL ARCHIVE

The aim of this presentation is broadening the horizons of the professional audiences by presenting some highlights of the ongoing project Archive Nan Hoover. Nan Hoover is one of the pioneers of video art from the early 1970s. She was also well known for her light installations, performances and photography. In addition to presenting various stages of creating a digital archive – from its idea to the digitalization process – the focus of this presentation is metadata standardization and the mathematics of digitalization.

The multimedia artist **SANDRO ĐUKIĆ** was born in Zagreb in 1964, where he graduated from the Academy of Visual Arts in 1989 (class of Prof. Đuro Seder, member of Gorgona group). As a visiting and regular student from 1989 – 1993, he attended the Fine Art Academy in Düsseldorf, in the class of Nam June Paik and Nan Hoover. He attended a Master's course from 1993 – 1994, at the same institution (Prof. Nan Hoover). Exhibited on numerous independent and collective exhibitions in Croatian and internationally. He participated as a lecturer at several domestic and international symposiums.

Anna Rådström

OBZORI SJEĆANJA I SADAŠNJOST U DJELIMA TRANA LUONGA, NGUYEN TRINH THI I NGUYENA THE SONA

Polazišna je točka ovog izlaganja istraživanje o radu troje suvremenih vijetnamskih umjetnika: Trana Luonga, Nguyen Trinh Thi i Nguyena The Sona. Njihova kritička umjetnička praksa kroz koju obrađuju povijest, arhive i proces pomirenja nalazi se u fokusu ovog izlaganja, kao i njihovo samouvjereno promicanje ideje da mjesto sjećanja nije samo u prošlosti. Sjećanje možda vuče svoje korijene iz prošlih vremena, ali je djelatno u sadašnjosti koja je korak udaljena od budućnosti.

Radovi ovih umjetnika prizivaju obzore sjećanja i sadašnjosti koji se povezuju s političkom ikonografijom, ruralnim krajolikom i urbanom arhitekturom. Njihova djela obrađuju bolne teme koje su istovremeno povijesne i trenutačne. Kroz prikaz performansa i videorada Trana Luonga, dija projekciju i film Nguyen Trinh The, dvije fotografske instalacije Nguyena The Sona te s pomoću teorija iz područja performansa, filma, fotografije i studija sjećanja, želim dokazati da njihove reaktivacije sjećanja nisu nevini izrazi nostalgije, već transformativne strategije.

ANNA RÅDSTRÖM viša je predavačica i istraživačica povijesti umjetnosti na Sveučilištu u Umei u Švedskoj. Trenutačno se bavi istraživanjem suvremene fotografije i filma u odnosu na sjećanje i arhive te osjeća kao što su intimnost, ambivalencija i trauma. Važan se dio ovog istraživanja odvija u Vijetnamu. Ovo nije prvi projekt razmjene između Akademije likovnih umjetnosti u Umei i Sveučilišta likovnih umjetnosti u Hanoju u kojem Anna Rådström sudjeluje. U okviru ovog projekta izdano je nekoliko publikacija kojima je suurednica, između ostalog: *Does Gender Matter?* (2007.) i *What is Equality?* (2008.).

Anna Rådström

MEMORYSCAPES AND PRESENT TIMES IN THE ART OF TRAN LUONG, NGUYEN TRINH THI AND NGUYEN THE SON

This paper draws from ongoing research into the work of the three contemporary Vietnamese artists: Tran Luong, Nguyen Trinh Thi and Nguyen The Son. The presentation focuses on how they through their critical art practices approach history, archives and acts of recollection. It also focuses on how they emphatically underline the fact that memory is not something that only belongs to the past. Memory may have its roots in times gone by, but its actions take place in the present that lives next door to the future.

The works of the artists conjure up memoryscapes and current times that connect to political iconographies, rural landscapes and city architecture. Their works deal with painful matters that are both historical and present. By way of a performance and a video work by Tran Luong, a slide show and a film by Nguyen Trinh Thi, two photo installations by Nguyen The Son and theories from the fields of performance, film, photography and memory studies, I intend to show that their reactivations of memories are not nostalgic and innocent affairs, but are acute and perhaps also transformative moves.

ANNA RÅDSTRÖM works as a senior lecturer and researcher in Art History at Umeå University, Sweden. Her present research focuses on contemporary photography and film in relation to memory and archive, and to emotions/affects such as intimacy, ambivalence and trauma. An important part of this research takes place in Vietnam. She has previously worked with an exchange project between Umeå Academy of Fine Arts and Vietnam University of Fine Arts in Hanoi. Within the framework of this project she has co-edited several publications, two of them being *Does Gender Matter?* (2007) and *What is Equality?* (2008).

Katarzyna Kosmala

KONSTRUKCIJA SJEĆANJA, PRIHVAĆANJE POLITIČKOG: NOMADSKI PUTOVI EUROPSKE KULTURNE PRODUKCIJE

Restrukturiranje sociopolitičke stvarnosti zajedno s ekonomskom „tranzicijom“ iz postsocijalizma u „novim“ europskim prostorima dovelo je do jačanja kritičkoga političkog diskursa u suvremenoj umjetničkoj praksi i kulturnoj produkciji – diskursa koji izgrađuje sjećanje na temelju ponovne mobilizacije feminističkih politika te ponovnog ispisivanja višestrukih verzija povijesti. Ova se prezentacija temelji na mojem istraživanju koje preispituje nova mjesta nastanka kritičkog epistema u kulturnoj produkciji proizašlog iz dijasporičkog i nomadskog iskustva, uključujući imigraciju, privremeno premještanje i/ili „egzil“ iz tzv. zemalja „bivšeg Istoka“ u tzv. zemlje „bivšeg Zapada“, kao i osjećaj izmještenosti. Vođena željom da prikazem bogatstvo konteksta i raznolikost kulturnog nasljeđa različitih dijelova Europe, a posebice postsocijalističke Europe koja se proteže do Zapadne Europe, primijenit ću primjere umjetničkih djela i kustoskih projekata koji će pojasniti formiranje raznolikih povijesti u „sadašnjem sjećanju“ i njihovu fragmentarnu prirodu na temelju dijaspora u umjetničkoj produkciji, teorija razvoja i prikazivanja. Objasnit ću kako takva pozicionalnost može postati oblikom otpora, materijalizirana u kompleksnim i raznolikim odgovorima na institucionalizaciju kapitalizma i približavanje tržišta svijetu umjetnosti.

KATARZYNA KOSMALA, dr. sc., kustosica je i *freelance* kritičarka umjetnosti. Predaje Kulturu, medije i vizualnu praksu na fakultetu School of Media, Culture and Society, University of the West of Scotland u Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Sjeverne Irske. Redovito piše o rodnim i političkim pitanjima te o videoumjetnosti i novomedijskoj umjetnosti za međunarodne časopise i kataloge. Nedavno je objavila: *Sexing the Border: Gender, Art and New Media in Central and Eastern Europe* (ur.) (CSP, 2014.), *Art Inquiry on Crossing Borders: Imaging Europe, Representing Periphery* (ur.) (ŁTN, 2013.), *Imagining Masculinities: Spatial and Temporal Representation and Visual Culture* (2013., Routledge). Trenutačno uređuje zbirku radova *Precarious Spaces: The Arts, Social and Organizational Change* (Intellect Press, 2016., planirana godina izdanja). Također surađuje na projektu *Curating Europe's Futures*: www.curatingeuropesfutures.net

Katarzyna Kosmala

CONSTRUCTING MEMORY, ACCEPTING THE POLITICAL: NOMADIC ROUTES IN CULTURAL PRODUCTION ACROSS EUROPE

The reframing of the socio-political reality along with economic “transition” from post-Socialism in “new” European spaces have led to a strengthening of critical political discourse in contemporary art practice and cultural production, a discourse that constructs memory based on a re-mobilisation of feminist politics and the re-writing of multiple versions of histories. The presentation will draw on my research that examines new sites for the emergence of a critical episteme in cultural production born out of diasporic and nomadic experience, including migration, temporary re-location and/or an “exile” from so-called “former East” to so called “former West”, as well as a sense of being in-between. With an overarching desire to demonstrate the rich context and diverse cultural heritage of different parts of Europe, in particular, the region of post-Socialist Europe that also extends to Western Europe, the examples of artists’ works and curatorial projects will shed light on formation of histories that are situated in the “present of memory” and their fragmentary nature, through diasporas in art production, theory development and showcasing. I will explain how such positionality can become a form of resistance, materialised in complex and diverse responses to Capitalism’s institutionalization and the proximity of the market to the art world.

KATARZYNA KOSMALA Ph.D. is a curator and freelance art writer, Professor in Culture, Media and Visual Practice at the School of Media, Culture and Society, University of the West of Scotland, UK. She writes regularly about gender, politics, video and new media art in international journals and catalogues. Her recent publications include: *Sexing the Border: Gender, Art and New Media in Central and Eastern Europe* (Ed) (CSP, 2014), *Art Inquiry on Crossing Borders: Imaging Europe, Representing Periphery* (Eds.) (ŁTN, 2013), *Imagining Masculinities: Spatial and Temporal Representation and Visual Culture* (2013, Routledge). She is currently working on Edited collection: *Precarious Spaces: The Arts, Social and Organizational Change* (Intellect Press, 2016, forthcoming). She is also involved in the project: *Curating Europe’s Futures*: www.curatingeuropesfutures.net

Jelena Todorović

POVIJESNI APSOLUT – STVARANJE NOVOG VREMENA, NOVE PROŠLOSTI I IDENTITETA U DRŽAVNOJ UMJETNIČKOJ KOLEKCIJI DVORSKOG KOMPLEKSA, U BEOGRADU

Svaka umjetnička zbirka, a posebice državna zbirka, nosi u sebi uništenje određeno vremenom te istovremeno moć stvaranja novog vremena koje se ostvaruje sučeljavanjem djela koja se nalaze u okviru zbirke te različitih vremenskih perioda koje ta djela nose sa sobom i u sebi.

Uloga državne zbirke umjetnina nije se mnogo promijenila od svojega osnutka u okviru renesansne kulture. Umjetničke zbirke još uvijek sadrže dominantne prikaze identiteta, odraze ideala kojima se država koristi pri svojem predstavljanju svijetu. To je također bila nit vodilja u stvaranju Državne umjetničke kolekcije Dvorskog kompleksa novoformljene Jugoslavije. Kao i mnoge druge zbirke stvorene tijekom europske povijesti, beogradska Državna umjetnička kolekcija simbolički je portret svega što je ta mlada država bila i željela biti – bila je odraz Jugoslavije i Europe, državnog i apsolutnog, trenutačnog i vječnog. Možemo razlikovati dvije osnovne težnje u uspostavi identiteta koje je ovaj metaforički portret države sadržavao u sebi: jedna je uključivala reprezentaciju novoosnovane zajednice, a druga uključivanje te iste zajednice u europsku prošlost te u mnogo širi aspekt europskoga kulturnog univerzuma.

JELENA TODOROVIĆ diplomirala je povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Diplomski i poslijediplomski studij nastavlja na fakultetu University College u Londonu, gdje je također radila kao asistentica u nastavi te kasnije kao docentica. Od 2005. godine radi na Fakultetu likovnih umetnosti u Beogradu, gdje je trenutačno redovna profesorica i prodekanica zadužena za međunarodnu suradnju.

Iako je povjesničarka umjetnosti po obrazovanju, njezini su interesi uvijek bili usmjereni k ranoj modernoj povijesti kulture, uključujući područja kulture festivala, umjetnosti i propagande, koncept vremena i njegove prolaznosti te razumijevanje graničnih prostora u vizualnim umjetnostima.

Jelena Todorović

THE ABSOLUTE OF HISTORY – THE CREATION OF THE NEW TIME, NEW PAST AND IDENTITY IN THE STATE ART COLLECTION IN BELGRADE

Every art collection, and particularly a state collection, carries in itself a temporal annihilation and simultaneous creation of new time realized through a confrontation of items contained in the collection and the diverse times those works carry with and within themselves.

The functioning of a state art collection organization has not changed much since its establishment in the Renaissance culture. Art collections have remained the supreme pictures of identity, reflections of the ideals a state used in representing itself to the world. This was also the primary impulse for the making of the State Art Collection of the newly founded Yugoslav community. Like many other collections in the European past, the Belgrade State Art Collection functioned as a symbolic portrait of everything the young state was and wanted to be – it was a reflection of the Yugoslav and European, the national and absolute, the momentary and eternal. It is possible to distinguish two basic lines of identity this metaphorical portrait of the state was supposed to bear – one was the representation of the newly founded community and the other, its incorporation into the fabric of the European past and into a much broader picture of the European cultural universe.

JELENA TODOROVIĆ received a B.A. in History of Art from the Faculty of Philosophy in Belgrade. Afterwards she continued her studies, both M.A. and Ph.D. at the University College London where she also worked, first as a teaching assistant then later as a part-time lecturer. In 2005 she transferred to the University of the Arts in Belgrade where she presently teaches as a full-time professor and since 2014 holds the position of the Vice-Dean for International Cooperation.

Although an art historian by training, her interests have always been more directed towards early modern cultural history, including the broad areas of festival culture, the art and propaganda, concepts of time and transience, and the understanding of liminal spaces in the visual arts.

Mrđan Bajić

7 ½ GLUPIH PROJEKATA – SLOJEVI MEMORIJE

7 ½ *GLUPIH PROJEKATA* – *slojevi memorije* vizualna je prezentacija uz prateće komentare umjetnika koji objašnjavaju socijalne, povijesne i umjetničke okolnosti tijekom nastanka nerealiziranih projekata na kojima je umjetnik radio u razdoblju od 1990. do 2015. godine. Projekti *Kiseonik*, *Trasch*, *Yugomuzej*, *Beogradski stub*, *Tatljin*, *Kalemeždanski most*, *Skulptotekture* i započeti projekt *Villa Savoye* pokazuju vlastitu razvojnu logiku pojedinačnih ideja koje paradoksalno svojim razvojem zapravo konstruiraju i stvaraju nemogućnost vlastite realizacije u punom opsegu i u punom kontekstu na mjestima i u vremenima u kojima nastaju. Istovremeno, iako nerealizirani, ovi se projekti na raznovrsne načine upliću u realnost, postajući gotovo činjenice realnosti svojevrsne konstruirane, ali nematerijalizirane memorije.

MRĐAN BAJIĆ rođen je 1957. godine u Beogradu. U razdoblju između 1976. i 1983. završava studij kiparstva na Fakultetu likovnih umjetnosti u Beogradu, u klasi profesora J. Kratohvila.

Godine 1990. izlaže *The Ready Made Boomerang* na 8. bijenalu u Sidneyju te u sklopu APERTO na Venecijanskom bijenalu. Živi u Parizu od 1990. do 1996. Boravi u umjetničkoj rezidenciji Cité Internationale des Arts od 1990. do 1992. te Usine ephemere od 1992. do 1993. Dobitnik je stipendije Pollock-Krasner Foundation Grant za 1994./1995. godinu. Predaje na Fakultetu likovnih umjetnosti od 1997. Od 1998. do 2002. radi na projektu Yugomuzej (www.yugomuzej.com).

Njegovi noviji izložbeni projekti uključuju: izlaganje na 25. bijenalu u Sao Paulu; *Pozorišna skulptura*, Jugoslovensko dramsko pozorište u Beogradu, 2003.; *Reset_*, Nacionalni paviljon Republike Srbije, Venecijanski bijenale 2007.; 2006./2010. *Most na Kalemegdanu*, u suradnji s Richardom Deaconom u Beogradu. Od 2011. do 2013. sudjeluje i radi kao izbornik simpozija Beli Venčac u Arandjelovcu. Godine 2015. postaje vitezom umjetnosti i književnosti Republike Francuske.

Mrđan Bajić

7 ½ STUPID PROJECTS – LAYERS OF MEMORY

7 ½ STUPID PROJECTS – *layers of memory* is a visual presentation accompanied with comments of the artist, explaining the social, historic and artistic circumstances during the artist's work on the unrealized projects from 1990 to 2015. The projects: *Oxygen*, *Trasch*, *Yugomuzej*, *Belgrade Pole*, *Tatljin*, *Kalemegdan Bridge*, *Sculptectures* and the initiated project *Villa Savoye* show the developmental logic of their own as far as the individual ideas are concerned. During their development, these ideas, paradoxically, construct and create the impossibility of their own realization to the full extent and within the context of place and time of their occurrence. At the same time, although unrealized, these projects interfere in reality in different ways, becoming thus, almost facts of reality of a constructed but unrealized memory of sorts.

MRĐAN BAJIĆ was born in 1957, in Belgrade, Serbia. In the period between 1976 and 1983 he completed his undergraduate and graduate studies at the Sculpture Department of the Faculty of Fine Arts Belgrade, class of Professor J. Krathovil.

In 1990, he participated at the 8th Biennale of Sydney with *The Ready Made Boomerang* and at the Venice Biennale with APERTO. From 1990 to 1996 he resided in Paris. He was awarded an artist's residence at the Cité Internationale des Arts from 1990 to 1992 and at the Usine ephemere from 1992 to 1993, as well as the Pollock-Krasner Foundation Grant for 1994/1995. Since 1997 he has been working as a professor at the Faculty of Fine Arts Belgrade. From 1998 to 2002, he worked on the project *Yugomuzej* (www.yugomuzej.com).

His more recent exhibition projects include: the 25th Biennale of Sao Paulo; *Theatre Sculpture*, at the Yugoslav Drama Theatre in Belgrade, in 2003; *Reset_*, Serbian Pavilion, the 2007 Venice Biennale, the 2007 - 2010 Kalemegdan Bridge Collaboration with Richard Deacon in Belgrade. From 2011 to 2013 he was a participant and a selector at Beli Venčac Symposium, in Arandelovac. In 2015 he became a member of the Ordre des Arts et des Lettres.

Nicole Hewitt

OVA SE ŽENA ZOVE JASNA – SKICA ZA POVIJESNI ROMAN U FILMSKOM OBLIKU

Ovo je dugogodišnji hibridni projekt u formi teksta, slike, performansa i videa. Projekt je osmišljen kao montaža fikcije, povijesnih dokumenata, arhive transkripata Međunarodnog suda za ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije, iskaza stručnih svjedoka, prijava za posao i osobnih sjećanja, stvarajući provizorni narativ između službenih i osobnih povijesti te preispitujući proces vidljivosti i nevidljivosti, prijenosa i posredovanja kolektivnih percepcija, upisivanja ili brisanja kolektivnih sjećanja. U projektu se pojavljuje više glasova i likova kako bi se istražili različiti jezični registri te on krivuda između tema rata, povijesti, dokaza i žena bez glasa.

Upotrebljavajući Jasnina sjećanja, moja sjećanja, diskurse koji su nas oblikovali kao subjekte i/ili umjetnice, migracije koje su nas obilježile kao izmještene i nikad u skladu s vlastitom prošlošću, pristup ovog projekta kreće iz dokumentarnog, ali implicira narativni postupak i fikcionaliziranje isprekidanih povijesti.

Negdje između tih raznih susreta i prijenosa lebde tragovi nevidljive žene. Ova se žena zove Jasna.

NICOL HEWITT vizualna je umjetnica koja se bavi filmom, videom, instalacijama i performansom. Diplomirala je na Akademiji likovne umjetnosti u Brightonu, a specijalizirala lutku animaciju u Studiju Jirija Trnke u Pragu. Njezini su filmovi prikazivani i nagrađivani na brojnim svjetskim festivalima. Hewitt se bavi istraživanjem teorije i prakse suvremene umjetnosti. Nakon završenog magisterija na području vizualnih umjetnosti u sklopu Slade School of Art u Londonu, dovršava i svoj doktorski studij. Njezin doktorski rad propituje odnos filma, naracije, plesa, povijesti i retorike. Od 2003. godine aktivna je kao kustosica te je koncipirala i realizirala niz radionica, izložbi i seminara. Predaje na Odsjeku za animirani film i nove medije Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu od 2005. godine.

Nicole Hewitt

THIS WOMAN IS CALLED JASNA – A SKETCH FOR A HISTORICAL NOVEL IN CINEMATIC FORM

A long term hybrid project that exists in the form of text, image, performance and video. The project is written as a montage of fiction, historical documents, ICTY archival material court transcripts, expert witness testimonies, job applications and personal memories weaving a tentative narrative between official and personal histories, questioning the process of visibility and invisibility, the translation and mediation of collective perceptions, the inscriptions or erasures of collective memories. It uses multiple voices and characters, to explore different registers of language and meanders around the themes of war, history, evidence and the voicelessness of women.

Using Jasna's own memories, my memories, the discourses that framed us as subjects and/or artists, the migrations that marked us as displaced and never in synch with our own histories, this project takes as its starting point a documentary approach, but implies a narrativisation and fictionalisation of discontinuous histories.

Somewhere between these various encounters and transmissions float the traces of an invisible woman. This woman is called Jasna.

NICOLE HEWITT is a visual artist working in film, video, installation and performance. She graduated from Brighton Polytechnic Art College and specialized in model animation at the Jiri Trnka Studio of Animated Films in Prague. Her films have been screened and awarded at numerous international festivals. Hewitt is a researcher in the field of contemporary art theory and practice. After gaining an MA degree in Fine Art at the Slade School of Art, University College London, she is completing her PhD at the Slade School of Art. Her thesis explores the relationship between film, narrative, dance, history and rhetoric. Since 2003 she has been active as a curator and she conceived and realized several workshops, exhibitions and seminars. Hewitt is a lecturer at Animation and New Media Department of Academy of Fine Arts, University of Zagreb since 2005.

Andrea Lešić-Thomas

FOTOGRAF KAO KUSTOS NESTAJUĆIH SVJETOVA: MILOMIR KOVAČEVIĆ STRAŠNI I FOTOGRAFIJA KAO SJEĆANJE U PROCESU STVARANJA

U posljednjih se nekoliko godina sarajevsko-pariški fotograf Milomir Kovačević Strašni kroz nekoliko izložbi (i autorskih monografija) ponovno vratio svojim predratnim i ratnim fotografijama Sarajeva, konceptualno ih oblikujući u kontekstu traumatskih sjećanja Sarajeva tijekom zadnja tri desetljeća. Fotografije koje su nekoć dokumentirale aktualna događanja kroz te su izložbe pretvorene u slike nestajućih svjetova socijalističke Jugoslavije i predratnog Sarajeva, kao i postupnog uništenja tijekom opsade grada koja je trajala od 1992. do 1995. godine. Posebno je zanimljiv njegov ciklus fotografija koje tematiziraju kraj jednog svijeta i načina života (kao što je primjerice ciklus portreta zadnje generacije „Titovih pionira” iz 1986. godine), kao i njegove fotografije predmeta sjećanja sarajevske dijaspore u kojima se aktivno koristi prazninama, ruševinama i napuštenim prostorima kao sastavnim elementima u stvaranju sjećanja. Fokusirajući se na Kovačevićev izbor izloženih fotografija i teme koje je odabrao u kuriranju svojih izložbi, ovo će izlaganje pružiti uvid u različite strategije stvaranja sjećanja u Kovačevićevoj fotografiji, kao i u njihove teorijske implikacije.

DR. ANDREA LEŠIĆ-THOMAS studirala je (u Beogradu i Londonu), predavala (School of Slavonic and East European Studies i Queen Mary, oboje na Sveučilištu u Londonu, a trenutačno predaje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Sarajevu). Pisala je o komparativnoj književnosti (francuskoj, ruskoj i književnostima jugoistočne Europe) i književnoj teoriji (posebno o strukturalizmu, naratologiji i Bahtinu, kao i o problemu pamćenja). Sada predaje književnu teoriju na Sveučilištu u Sarajevu, a kroz svoj znanstveno-istraživački rad bavi se kognitivnom poetikom, ljubavnim pričama i vampirima. Autorica je knjige *Bahtin, Bart, strukturalizam: Književnost kao spoznaja i mogućnost slobode* (Beograd: Službeni glasnik, 2011.).

Andrea Lešić-Thomas

PHOTOGRAPHER AS THE CURATOR OF VANISHING WORLDS: MILOMIR KOVAČEVIĆ STRAŠNI AND PHOTOGRAPHY AS MEMORY IN THE MAKING

The Sarajevo/Parisian photographer Milomir Kovačević Strašni has in the recent years shown several exhibitions (and edited monographs) that revisited his pre-war and war photographs of Sarajevo, framing them conceptually in the context of the traumatic memories of Sarajevo's troubled last three decades. Through these exhibitions, photos which once documented current events were transformed into images that managed to capture vanishing worlds of socialist Yugoslavia and pre-war Sarajevo, as well as the gradual destruction brought about by the siege of 1992-1995. Especially interesting are his "end of days" photographic series (such as the series of portraits of the last generation of "Tito's pioneers" from 1986), as well as his photographs of memory objects of the Sarajevo diaspora, which actively play on the gaps, ruins and empty spaces both left behind and used as the building blocks in the creation of memory. Focusing in particular on the choices he made in selecting the photographs to be shown, and the themes he picked out in curating his exhibitions, the lecture will examine the various possible strategies of memory construction through photography in Kovačević's work, as well as their theoretical implications.

DR ANDREA LEŠIĆ-THOMAS has studied (Belgrade and London), taught (School of Slavonic and East European Studies and Queen Mary, both University of London, and currently Philosophy Faculty, University of Sarajevo, Bosnia-Herzegovina) and written on comparative literature (Russian, French and South Slav literatures) and literary theory (in particular structuralism, narratology, and Bakhtin, as well as memory studies). She currently teaches literary theory at the University of Sarajevo, and conducts research on memory studies, cognitive poetics, love stories, and vampires. She is the author of the book *Bakhtin, Bart, strukturalizam: Književnost kao spoznaja i mogućnost slobode* (Beograd: Službeni glasnik, 2011).

Christian Mayer

PALAČA SJEĆANJA

Christian Mayer u svojim se izložbama i projektima bavi pitanjima sjećanja, njegova očuvanja i ponovnog otkrivanja. Bavi se ispitivanjem metoda koje obrađuju te teme na estetski iznenađujuće načine: tehnikama preokreta, kompresije i rastezanja vremena, promatranjem stvari s oba kraja istovremeno. Mayer stvara situacije u kojima se ljepota otkriva na način da jedna stvar vodi do druge. U svojem će izlaganju govoriti o vrstama sjećanja na primjeru svojih novih projekata i izložbi. U fokusu je ove prezentacije specifična pozicija koju vizualno i imaginacijsko zauzimaju unutar naše sposobnosti pamćenja.

CHRISTIAN MAYER živi i radi u Beču. Od 2002. godine suurednik je časopisa koji mijenja svoj naziv iz broj u broj (www.ztscript.net). Izlagao je na brojnim međunarodnim izložbama, između ostalog: Galerie Christian Nagel, Berlin (samostalno), Galerie Mezzanin, Beč/Ženeva (samostalno); Belvedere, Beč (samostalno); Kunststiftung Baden-Württemberg (samostalno); Austrijski kulturni forum, Varšava (samostalno); New Talents, Art Cologne (samostalno); Mumok, Beč; MAK, Beč; Zamek, Poznan; Audain Gallery, Vancouver; MAK Center, Los Angeles; Camera Austria, Graz; Manifesta 7, Rovereto; Centre d'Art Passerelle, Brest; Kunsthalle Wien, Beč; Galerie Georg Kargl, Beč; Shedhalle Zürich; 26. Sao Paulo Biennale.

Christian Mayer

MEMORY PALACE

Christian Mayer exhibitions and projects engage the questions of memory, preservation and rediscovery. He is concerned with testing the methods with which these issues can be tackled in an aesthetically surprising way: techniques of reversal, of compressing and stretching time, of looking at things from both ends at once. Mayer sets up situations in which beauty is found in the way one thing leads to another. During his presentation Christian Mayer will speak about his interest in modes of memory by means of some of his recent projects and exhibitions. The special position that the visual and imaginary realm occupies in our capacity for remembering will be the focus of his presentation.

CHRISTIAN MAYER lives and works in Vienna. Since 2002 he has been the co-editor of a magazine that changes its title for each issue (www.ztsrpt.net). He has taken part in numerous international exhibitions, among others at: Galerie Christian Nagel, Berlin (solo), Galerie Mezzanin, Vienna/Geneva (solo); Belvedere, Vienna (solo); Kunststiftung Baden-Württemberg (solo); Austrian Cultural Forum, Warsaw (solo); New Talents, Art Cologne (solo); Mumok, Vienna; MAK, Vienna; Zamek, Poznan; Audain Gallery, Vancouver; MAK Center, Los Angeles; Camera Austria, Graz; Manifesta 7, Rovereto; Centre d'Art Passerelle, Brest; Kunsthalle Wien, Vienna; Galerie Georg Kargl, Vienna; Shedhalle Zurich; 26th Sao Paulo Biennale.

Selma Banich

OBIČNI RADOVI: PRAKSA SVAKODNEVNOG ŽIVOTA

Predstavit ću niz akcija i intervencija u javnom prostoru iz ciklusa *Obični radovi*. Ti su događaji osmišljeni na temelju iskustvenog, eksperimentalnog i istraživačkog proučavanja društvene koreografije, javnog prostora i koncepta zajedništva. Usporedno s prezentacijom svojega rada, pokušat ću se osvrnuti na trenutačne političke, ekonomske i kulturne tendencije analizirajući postupan, ali siguran proces ukidanja javnih i zajedničkih dobara koji nepovratno mijenja naše živote i zajednicu u svojoj cijelosti. U knjizi *Vrste prostora* Georges Perec daje privremeni zaključak svojeg istraživanja: „Moji su prostori krhki: vrijeme će ih istrošiti, uništiti. Ništa više neće biti nalik onome što je bilo prije, moja će me sjećanja izdati, zaborav će infiltrirati moje sjećanje, gledat ću nekoliko žutih fotografija slomljenih rubova i neću ih prepoznati.“

SELMA BANICH izvedbena je umjetnica koja živi i radi u Zagrebu. Autorica je niza umjetničkih radova koje stvara samostalno i u suradnji s brojnim drugim umjetnicima, grupama i inicijativama. Koristi se medijem plesne izvedbe, performansom i akcijama u javnom prostoru, na filmu i u kazalištu, istovremeno se angažirajući u polju neformalne edukacije i istraživačkog rada. U promišljanju i prezentaciji vlastitog rada nastoji davati prednost etici ispred estetike, empatiji ispred utopije, umjetnosti ispred politike i prirodi ispred društva, proširujući tako kontekst u kojem svakodnevno uči, stvara i sudjeluje u organizaciji rada.

Selma Banich

ORDINARY WORKS: THE PRACTICE OF EVERYDAY LIFE

I will be presenting a number of actions and interventions in public space from the series *Ordinary works*. These events were devised as experience-based, experiment-driven and research-founded explorations of social choreography, public space and communality. Parallel to the presentation of my work, I will try to reflect on current political, economic and cultural tendencies by analysing the process of gradual, but certain, abolition of public goods and urban commons that is irreversibly affecting our lives and community as a whole. In *Species of space*, Georges Perec temporarily concludes his exploration: “My spaces are fragile: time is going to wear them away, to destroy them. Nothing will any longer resemble what was, my memories will betray me, oblivion will infiltrate my memory, I shall look at few yellowing photographs with broken edges without recognizing them.”

SELMA BANICH is a performance artist, who lives and works in Zagreb. She has authored a series of artworks created independently or in collaboration with other artists, groups and initiatives. She uses the medium of dance performance, performance art, and action in public space, both on film and in theatre, simultaneously being engaged in the field of non-formal education and practice-based research. While conceiving and presenting her own work, she strives to give priority to ethics over aesthetics, empathy over utopia, art-making over politics, and nature over society, thus expanding the context for further learning, creation and participation in the organization of labour.

Martina Corgnati

UMJETNIČKA PRAKSA „FOTOMONTAŽE“ KAO „KONSTRUKCIJA“ SJEĆANJA – PRIMJERI KETTY LA ROCCE, LUCIJE MARCUCCI I AGNESE PURGATORIO

Nekoć smo smatrali da je sjećanje objektivno: ako je nešto moguće zapamtiti i ako zaista jest zapamćeno, to dokazuje da je to nešto postojalo, dogodilo se, bilo tamo, i upravo zbog toga ostaje zapamćeno – bez propitivanja je li to nešto uopće vrijedno pamćenja. Međutim, znamo da je sjećanje vrlo često politički i društveno konstruirana činjenica. Osim toga, teorija povijesti dokazuje da su historiografija, političke izjave, arhivi te razni povijesni izvori i kronike prepuni laži s obzirom na to da su pisani sa svrhom postizanja određenih ciljeva.

Izlaganje obuhvaća rad triju talijanskih umjetnica: Ketty La Rocce koja je stvarala tijekom sedamdesetih godina, Lucije Marcucci, vizualne pjesnikinje aktivne od sedamdesetih godina do danas, te Agnese Purgatorio, umjetnice srednje generacije koja se bavi prirodom i društvenom funkcijom sjećanja primjenjujući „fotomontažu“ kao sistemsku interpretaciju i alteraciju fotografije „ponovno ispisujući“ stvari i način na koji ih percipiramo.

MARTINA CORGNATI kustosica je i povjesničarka umjetnosti. Istovremeno se bavi akademskim radom, novinarstvom i kritičkim angažmanom. Uz mnoge druge knjige i kataloge, napisala je knjigu *Artiste* (Bruno Mondadori, 2004.), posvećenu ženskim umjetničkim praksama od impresionizma do danas. Urednica je brojnih monografija posvećenih majstorima avangarde i neoavangarde kao što su *Pinot Gallizio nell'Europa dei Dissimetrici*, *Meret Oppenheim*, *Gillo Dorfles: Il pittore clandestino* i *Gianni Bertini*. Također je urednica nekoliko monografija poznatih suvremenih umjetnika. Posebnu pozornost posvećuje umjetnosti 1950-ih te se od 2000. godine bavi umjetničkom praksom nezapadnih zemalja te suvremenom umjetničkom praksom Mediterana i Bliskog istoka.

Martina Corgnati

ARTISTIC PRACTICE OF 'PHOTOMONTAGE' AS A 'CONSTRUCTION' OF MEMORY – CASE STUDIES OF KETTY LA ROCCA, LUCIA MARCUCCI AND AGNESE PURGATORIO

We used to consider memory as something related to objectivity: if there is something to remember and something that is indeed remembered, well, this proves that something existed, happened, was there and is remembered because of that - without questioning if it is worth remembering or not. However, we know that memory is, very often, a politically and socially constructed function. In addition, theory of history proves that historiography, as well as political statements, archives and all kinds of resources and historical chronicles are full of lies because they were written to achieve specific goals.

My contribution focuses mainly on three Italian artists: Ketty La Rocca, active in the seventies, Lucia Marcucci, a visual poetess active from the seventies till the present day, and the mid-career artist Agnese Purgatorio who worked and is still working on the nature and the social function of memory using “photomontage” as a systematic interpretation and alteration of photographic images which “rewrites” things and our perception of them.

MARTINA CORGNATI is a curator and an art historian. For many years, she has divided her time between academic activity, journalistic collaborations and critical involvement. She wrote, among other books and catalogues, the book *Artiste* (Bruno Mondadori, 2004), devoted to women artists' practices from Impressionism to the present. She edited numerous monographs dedicated to masters of avant-gardes and neo-avant-gardes such as *Pinot Gallizio nell'Europa dei Dissimmetrici*, *Meret Oppenheim*, *Gillo Dorfles: Il pittore clandestino* and *Gianni Bertini*. She also edited several monographs of well-known contemporary artists. She devotes special attention to the art of the 1950s and, from 2000 on, to non-western art practices and to the contemporary creative practices in the Mediterranean area and the Middle East.

Philippe Terrier-Hermann

MAROKANSKA FOTOGRAFIJA OD NEZAVISNOSTI DO DIGITALNE FOTOGRAFIJE

Nakon provedenog projekta u Maroku shvatili smo da većina marokanskih kolekcija fotografija potječe iz doba kolonijalizma te da su njihovi autori bili uglavnom Francuzi, Španjolci ili Englezi. U sklopu našeg istraživačkog programa *Social Contract** i u suradnji s ateljeom L'atelier de l'Observatoire u Casablanci (Mohammed Fariji i Léa Morin) pokrenuli smo program stvaranja arhiva fotografija, kao i rasprave o njima. Smatramo ključnim da ljudi predstavljaju sami sebe kako bi njihove vlastite reprezentacije bile uključene u stvaranje zajedničke riznice znanja.

*Na odsjeku za istraživanje *Social Contract* na Višem institutu likovnih umjetnosti u Besançonu, u suradnji s Nacionalnom visokom školom likovnih umjetnosti La Cambre u Bruxellesu i organizacijom Cinémathèque de Tanger, razvijen je trogodišnji program *Tvrdimo da je moguće*, Tanger, 2012./2015., pod vodstvom Stéphanie Jamet, Matthieua Laurettea i Philippea Terriera-Hermann. Cilj je ovog projekta bio prikazati slike prihvaćanja ili akcije i/ili objekata koji proizlaze iz različitih proizvodnih sredstava i uvjeta distribucije u kontekstu konflikta. Ili, drugim riječima, kako današnji umjetnici prisvajaju slike ili situacije, ponekad se koristeći novim metodama kako bi prikazali svijet u konfliktu. Istraživanje *Social Contract*, s naglaskom na umjetniku kao građaninu, temelji se na povijesti Besançona gdje je socijalistička utopija još uvijek vrlo živa u sjećanjima radnika.

PHILIPPE TERRIER-HERMANN rođen je 1970. godine. Nakon završenog studija na fakultetu School of the Art Institute of Chicago stvara svoje prvo umjetničko djelo *Intercontinental* 1996. – 2000. u umjetničkoj školi Rijksakademie u Amsterdamu. Predaje na Višem institutu likovnih umjetnosti u Besançonu (ISBA) te na Nacionalnoj visokoj školi likovnih umjetnosti La Cambre u Bruxellesu. Vodi odsjek za istraživanje *Social Contract* na ISBA-i.

Do sada mu je objavljeno šest knjiga: *Fascination & Romans, Internationales, 106 beautés japonaises, 93 beautés hollandaises, The American Tetralogy* i *La trilogie française*.

Philippe Terrier-Hermann

MOROCCAN PHOTOGRAPHY FROM THE INDEPENDENCE TO DIGITAL PHOTOGRAPHY

After leading a project in Morocco, we realized that most of the photographic collections in Morocco are consisting of images made only during the colonization and most of the photographers were French, Spanish or English. Within the framework of our research program *Social Contract** and in association with l'atelier de l'Observatoire in Casablanca (Mohammed Fariji and Léa Morin) we launched a program consisting of a photographic archive and discussions about it. It seems crucial to us that people be represented by themselves in order to build up common knowledge.

*The Social Contract Research Department, Institut Supérieur des beaux-arts de Besançon in association with ENSAV la Cambre, Brussels and the Cinémathèque de Tanger developed a three-year program *We Maintain it is possible* Tangier 2012/2015, directed by Stéphanie Jamet, Matthieu Laurette and Philippe Terrier-Hermann. The aim of the project was to show the emergence of images of acceptance or action and/or objects coming from parallel means of production and alternative distribution in the context of conflict. In other words, how today's artists take possession of the images or situations sometimes using new methods to represent the world in the context of conflict. The research in Social Contract focusing on the figure of the artist as a citizen is founded in the history of Besançon in which socialist utopia plays a large part in the workers' memories.

PHILIPPE TERRIER-HERMANN is born in 1970. After studying at the School of the Art Institute of Chicago he conceived his first work *Intercontinental* 1996–2000 at the Rijksakademie in Amsterdam. He is teaching at Institut Supérieur des beaux-arts de Besançon and at Ecole Nationale Supérieure des Arts Visuels de la Cambre, Brussels, and leading the Social Contract Research Department at ISBA.

He has published six books: *Fascination & Romans*, *Internationales*, *106 beautés japonaises*, *93 beautés hollandaises*, *The American Tetralogy* and *La trilogie française*.

Bożena Czubak

POVIJEST ISPRIČANA NA DRUGI NAČIN

Zbog dugogodišnjih potreba za institucionalizacijom programa dokumentiranja umjetnosti, istraživanje poljske suvremene umjetnosti nastale nakon 1945. uglavnom je usmjereno na privatne arhive. Fragmentirano znanje o neoavangardnim i *underground* praksama 1960-ih, 1970-ih i 1980-ih godina uvelike je upotpunjeno zahvaljujući kolekcijama i dokumentaciji sakupljenima od umjetnika koji djeluju izvan okvira *mainstream* umjetničke scene. Prakse sakupljanja i dokumentiranja, neprihvatljive po institucionalnim standardima, pokazale su se iznimno vrijednima usprkos uvriježenom povijesnoumjetničkom diskursu koji ih olako odbacuje. Arhivi Akcija Zofije Kulik i Przemysława Kwieka, Dokumentacijske i distribucijske radionice, arhivi Galerije razmjene Józefa Robakowskog te arhivi NET-a i Galerije Akumulatory 2 Jarosława Kozłowskog govore nam o onome što je izostavljeno iz povijesnoumjetničkih udžbenika.

Rastući interes za umjetničke arhive kao poželjne akvizicije muzejskih institucija otvara niz pitanja: kako će alternativne povijesti sadržane u tim arhivima biti upisane u dominantni narativ, u koje će to narative biti upisane, koje će tradicije biti stvorene uz njihovu pomoć i što će te tradicije legitimizirati?

BOŻENA CZUBAK povjesničarka je umjetnosti, kritičarka i kustosica, autorica i urednica mnogih publikacija. Trenutačno radi kao direktorica Profile Fundacija u Varšavi. Predavala je povijest umjetnosti na Akademiji likovnih umjetnosti u Poznanju i Gdanjsku. Bila je kustosica u Međunarodnom umjetničkom centru u Poznanju i Centru za suvremenu umjetnost u Gdanjsku, te umjetnička direktorica Galerije Le Guern u Varšavi.

Bożena Czubak

HISTORY DIFFERENTLY TOLD

Due to many years' want of institutionalised programmes of art documentation, research into post-1945 Polish contemporary art has increasingly turned towards private archives. The fragmentary knowledge about neo-avant-garde and underground practices of the 1960s, 1970s and 1980s has been rounded out thanks in particular to collections and documentations accumulated by artists working in the alternative art world. Practices of collecting and documenting that were unacceptable by institutional standards provided arguments in polemics with the official art-historical discourse. An insight into the archive of Zofia Kulik's and Przemysław Kwiek's Action, Documentation and Distribution Workshop, the archive of Józef Robakowski's Exchange Gallery or the archive of Jarosław Kozłowski's NET and Akumulatory 2 Gallery shows what is missing from art history textbooks.

Still, the growing interest in artists' archives, which have now become sought-after acquisition targets for museum institutions, raises a number of questions: how will the alternative histories inscribed in these archives be incorporated, what narratives will they be written into, what traditions will they be used to construct, and what will these traditions legitimise?

BOŻENA CZUBAK is an art historian, critic, curator, writer and editor of many publications. She is currently the director of Profile Foundation in Warsaw. She lectured on art history at the Academy of Fine Arts in Poznań and Gdańsk. She worked as a curator at the International Art Centre in Poznań and the Centre for Contemporary Art in Gdańsk. She was the artistic director of the Le Guern Gallery in Warsaw.

Luc Lévy

SPOMENIK SHOAHU: BUDUĆNOST NASLIJEĐENOG SJEĆANJA IZ OSOBNE PERSPEKTIVE

Le Mémorial de la Shoah temelji se na tragičnoj povijesti 20. stoljeća. Kao mjesto sjećanja, ovaj je spomenik podsjetnik o izdaji čovječanstva u dvadesetom stoljeću. Ova nas institucija uči kako povezati tri imperativa: sjećanje, znanje i očuvanje naslijeđa za buduće generacije. Spomenik pokušava zadržati svoju jedinstvenost pristupajući činjenicama na temelju povijesnih spoznaja kako bismo bolje razumjeli mehanizme koji su doveli do izdaje ljudskih vrijednosti u Europi. Kao što je Vassili Grossman, poznati ruski pisac, rekao jednom prilikom: „S obzirom na razmjer katastrofe, znanje je ovdje brana koja nas štiti od jada.”

Pitanje sjećanja i temeljne vrijednosti duboko su povezani te je besmisleno prisjećati se bolne prošlosti bez promišljanja o njezinoj prevenciji. Danas živimo u iznimno povezanom i sve više globaliziranom svijetu, u društvu slika zasićenom informacijama u kojemu nastaje kult sadašnjosti. Naša odgovornost prema prošlosti i budućnosti poziva na brzu reakciju.

Nakon završenoga doktorskog studija na Institutu političkih znanosti u Parizu, **LUC LÉVY** počinje raditi za Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Francuske Republike. Uspješno je obnašao funkciju savjetnika za kulturu u Beogradu, direktora Francuskog instituta u Moskvi, savjetnika pri Centre d'analyse et de prévision od 2011. do 2013. godine i savjetnika za kulturu u Rigi. Od 2007. do 2008. vodi Odjel za knjige i pisanje francuskog Ministarstva vanjskih i Europskih poslova te od 2008. te do 2011. radi kao voditelj projekata Odjela za obrazovanje i istraživanje. Organizirao je susrete i seminare u Ministarstvu te bio urednik nekoliko posebnih izdanja o centru Memorial de la Shoah i procesu pomirenja. Od 2011. do 2013. Luc Lévy bio je na privremenom premještanju iz Ministarstva vanjskih i europskih poslova u centar Memorial de la Shoah, gdje je radio kao direktor međunarodnih odnosa. Od 2013. obnaša funkciju direktora Francuskog instituta u Hrvatskoj.

Luc Lévy

LE MÉMORIAL DE LA SHOAH: THE FUTURE OF THE LEGACY OF REMEMBRANCE, A PERSONAL POINT OF VIEW

Le Mémorial de la Shoah is rooted in the tragic history of the 20th century. As a venue for remembrance, the memorial is a reminder how the humanity has been betrayed in the twentieth century. This institution teaches us to combine three imperatives: remembrance, knowledge and the preservation of legacy for future generations. Le Mémorial tries to remain faithful to its singularity basing its approach to facts on historical knowledge in order to better understand the mechanisms that led to the betrayal of human values in Europe. As the great Russian writer Vassili Grossman once said: “given the scale of the disaster, the dam of knowledge is there to guard us against sadness.”

Remembrance issue and fundamental values are strongly connected and it does not make sense to remember the painful past without thinking about its prevention. Today, we live in an ultra-connected and increasingly globalized world, in the civilization of the image, of saturated information that brings about the cult of “presentness”. Our duty towards the past and the future calls for an immediate action.

After earning his Ph.D. degree from the Institut d'Études Politiques de Paris, **LUC LÉVY** joined the French Ministry of Foreign and European Affairs. He successfully worked as a Cultural Counsellor in Belgrade, the Director of the French Institute in Moscow, an adviser at the Centre d'analyse et de prévision from 2001 to 2003 and a Cultural Counsellor in Riga. From 2007-2008, he was the Head of the Division of Books and Writing at the French Ministry of Foreign and European Affairs, and from 2008 to 2011, the Project Manager within the Department of Studies and Research. His organised meetings and seminars at the Ministry and edited publications promoting specific issues on the memorial and the reconciliation process. From 2011 to 2013, Luc Lévy had been on secondment from the Ministry of Foreign and European Affairs to the Shoah Memorial, where he was the Head of International Relations. Since 2013 he has been the head of the French Institute in Croatia.

I M M P R

RESUMM

ORGANIZACIJA

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
Akademija likovnih umjetnosti, Zagreb

ORGANISED BY

Institute of Art History, Zagreb
Academy of Fine Arts, Zagreb

ORGANIZACIJSKI ODBOR
ORGANIZING COMMITTEE

Sandra Križić Roban
Leonida Kovač
Marija Borovičkić
Sanja Sekelj
Nicole Hewitt

Zagreb, 10. – 11. studeni 2015.
Zagreb, November 10 – 11 2015.

Dvorana Müller, Kino Europa
Müller Hall, Cinema Europa

INSTITUT ZA POVIJEST UMJETNOSTI
INSTITUTE OF ART HISTORY

Sveučilište u Zagrebu
Akademija likovnih
umjetnosti

INSTITUT
FRANÇAIS
ZAGREB

MINISTARSTVO
ZNANOSTI
OBRAZOVANJA
I SPORTA

Republika
Hrvatska
Ministarstvo
kulture
Republic
of Croatia
Ministry
of Culture

CULTUREPI

IZDAVAČ
PUBLISHER

Institut za povijest umjetnosti, Zagreb
Institute of Art History, Zagreb
Ulica grada Vukovara 68/III
10 000 Zagreb, Hrvatska
www.ipu.hr

ZA IZDAVAČA
FOR THE PUBLISHER

Milan Pelc

UREDNIKA
EDITOR

Marija Borovičkić

LEKTURA
LANGUAGE EDITING

Dunja Aleraj Lončarić

PRIJEVOD (ENGLISKI)
TRANSLATION (ENGLISH)

Dunja Opatić

DIZAJN
DESIGN

Elizabeta Novaković

TISAK
PRINTING

Cerovski d.o.o.

NAKLADA
PRINT RUN

200 primjeraka
200 copies

ISBN

978-953-7875-33-6

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000917061

CIP entry accessible in the computer catalogue of the National and University Library in Zagreb under the number 000917061

KONSTRUKCIJE PAMĆENJA

Međunarodna konferencija

CONSTRUCTIONS OF MEMORY

International Conference